

Вредна књига о Старом Завету

(Митрополит Амфилохије Радовић: Историјски пресек тумачења Старог Завета, Јасен, Бијели Павле, Никшић 1996.)

Почетком 1996. године појавило се друго издање књиге митрополита Амфилохија Радовића "Историјски пресек тумачења Старог Завета". Књигу су издали афирмисани никшићки издавачи "Јасен" и "Бијели Павле" у библиотеци "Православно искуство". Већ на самом почетку приказа ове књиге, треба истаћи да њено издање (након седамнаест година) представља издавачки подухват првог реда. Такође треба истаћи да су издавачи још једном потврдили своју префињеност када је у питању одабир књига које треба објавити.

Студија митрополита Амфилохија "Историјски пресек тумачења Старог Завета" бави се, како то и сам аутор у предговору каже "историјом старозаветне егзегезе при чему се није могло на моменте мимоићи ни само богословље Старог Завета и кратко тумачење самог старозаветног откривења Божијег". Првенствено је била намењена студентима Богословског факултета и представља низ предавања из Светог Писма Старог Завета држаних у току академске 1977/78. и 1978/79. године. Све то указује на озбиљност студије о којој је реч.

Ова вредна, информативна, стручна, а студентима теологије неопходна књига, представља добродошлу новину у нашој богословској литератури сразмерно сиромашној озбиљним истраживањима историје старозаветне егзегезе. Она утврђује, синтетизује и осветљава историјске путеве тумачења Старог Завета. Одликује се студијским излагањем чињеница и систематским повезивањем историјских токова старозаветне егзегезе.

Књига је структуисана тако, да поред предговора, има 13 поглавља. У првом поглављу аутор у најкраћим цртама даје основе тумачења Светог Писма и указује на два приступа Библији: спољашњи (историјски, језички, текстуални) и унутрашњи – духовни приступ. Полазећи од чињенице да је Свето Писмо записана Реч Божија која представља Откривење Бога и Његове воље човеку – аутор истиче да и спољашњи и унутрашњи приступ Библији мора бити утемељен на вери.

Друго поглавље представља кратак преглед тумачења Старог Завета у древном јудаизму. Ту се наглашава да древна јеврејска егзегеза полази од уверења да је Свето Писмо заиста Реч Божија.

О новозаветној егзегези Старог Завета, односно о тумачењу Старог Завета у светлости Христове смрти и васкрсења, говори се у трећем поглављу. Говорећи о павловским ерминевтичким начелима, аутор се у овом поглављу осврће на алегоријски и типолошки метод који је свети апостол Павле примењивао у тумачењу Старог Завета.

Древнохришћанска егзегеза Старог Завета предмет је четвртог дела студије. Ту се посебно апострофира рад александријске и антиохијске школе, односно њихов значај за формулисање хришћанског учења. Коментаришући њихове међусобне разлике аутор с правом закључује да је ту реч о "два струјања која се међусобно допуњују и прожимају и која се првенствено корене у новозаветном тумачењу и ставу према старозаветним списима".

О западним тумачима прва четири века укратко се говори у петом поглављу, док је у шестом дата егзегеза кападокијских отаца (Светог Василија Великог, Светог Григорија Богослова и Светог Григорија Ниског).

Седми део студије посвећен је егзегези Старог Завета после Халкидонског сабора. Овде се аутор осврће на егзегезу Ареопагитских списа (који су дуго времена приписивани Светом Дионисију Ареопагиту), те на егзегезу преподобног Максима Исповедника, Светог Јована Дамаскина, Светог Фотија Цариградског и других, мање значајних егзегета. У оквиру овог поглавља дат је осврт и на постхалкидонски период на латинском Западу, где се посебно истичу егзегети – папа Григорије Велики, Анселмо Кентерберијски и Бернард Клеровски.

У осмом поглављу говори о византијским тумачима Старог Завета од 10. до 15. века, при чему се, наравно, посебно разма-

тра егзегеза Светог Симеона Новог Богослова и Светог Григорија Паламе, за кога аутор каже да се није директно бавио тумачењем Светог Писма али да је "сав његов богословски опус егзегетске природе".

Егзегеза Старог Завета на средњовековном Западу укратко је изложена у деветом делу књиге (егзегетска методологија Томе Аквинског), док је десети део посвећен егзегези после пада Цариграда. Дајући преглед егзегетских тенденција у том изузетно тешком периоду црквене историје, аутор се највише задржава на анализи два духовна покрета 18. и прве половине 19. века: рационалистичко – просветитељском покрету Кољивара.

У следећем и најопширнијем поглављу књиге, обрађена је историја старозаветне егзегезе код словенских православних народа (код Срба у средњем веку, те код Руса, Бугара и Румуна).

Историјске токове старозаветне егзегезе у 19. веку код Руса, Румуна Грка и православних Срба, аутор разматра у деветом делу књиге. Ту је посебно приказана делатност митрополита Филарета Московског, Теофана Затворника, Игњатија Брјанчинова, Владимира Соловјова – од руских егзегета, односно Кирила Пејчиновића, Доситеја Обрадовића, Владике Његоша, Вука Карацића, Ђуре Даничића, Платона Атанацковића, митрополита Михаила – као српских делатника на старозаветном пољу. На крају овог поглавља аутор се осврће на румунске и грчке "старозаветнике прошлог века", што је довело до тога да спољашњи приступ Светом Писму (текстуални, језички, историјски) постане доминантан. Након општих примедби на тенденције библијске (нарочито старозаветне) егзегезе у нашем веку, дат је увид у проучавања Старог Завета у појединим помесним Црквама овог века. Анализирајући радове наших егзегета аутор посебно указује на место које у нашој новијој егзегези заузимају два дела владике Николаја: "Рат и Библија" и "Символи и сигнали".

Иако аутор у овој књизи основне чињенице и податке излаже научним методом, она је приступачна (и корисна) за различите категорије читалаца. Као додаток овом издању студије "Историјски пресек тумачења Старог Завета" објављен је ауторов превод старозаветне књиге "Премудрости Соломонове". Реч је о најпознатијој старозаветној књизи написаној тек у хеленистичко време, између 200. и 100. године пре Христа, на грчком (а не на јеврејском) језику, што значи да никако није могла настати у време премудрог цара Соломона. Међутим како то преводилац у изузетно исцрпном, надахнутом и едукативном пред-

говору овој књизи каже "писац је приписује Соломону да би истакао значај њеног садржаја и дао јој ауторитет" те да је она "заиста, на висини Соломонове мудрости, а и по идејама је веома блиска списима који носе име премудрог Соломона". Значај овог преводачког и издавачког подухвата се може адекватно сагледати тек када се има у виду чињеница да се ова богонадахнута књига први пут преводи на савремени српски језик. То је, истовремено, једина књига Светог Писма која је српским читаоцима предочена и у преводу и у оригиналу, и, уопште, условно речено, први теолошки текст у нас који је дат двојезично: уз превод на српски језик објављен је и текст изворника. Због тога ће овај пионирски подухват у нашој преводној богословској литератури бити од велике користи истраживачима, филозофима и тумачима ове књиге, и он може представљати образац адекватног преводачког приступа богословским и свештеним списима и књигама. Уз превод ове књиге и упоредни грчки текст преузет из изворника, придодат је и издавачев указатељ на Паримије, тј. на текстове из Старог Завета који се читају на богослужењу.

Вредност ове књиге митрополита Амфилохија је несумњива. Уосталом, и сама чињеница да је прво издање брзо распродато говори томе у прилог. За нарочиту је похвалу што је садашњи издавач ову студију, у односу на прво издање, допунио азбучником важнијих појмова и имена. За сваку је похвалу и висок ниво њене ликовно – техничке опреме и графичког дизајна, као и чињеница да је штампана у, за овдашње прилике, сасвим пристојном тиражу од 1.000 примерака. На крају можемо констатовати да је студија "Историјски пресек тумачења Старог Завета" веома аналитичан теолошко – научни рад који ће засигурно послужити не само студентима теологије и људима из уже струке, већ и свима онима које занима насловљена тематика.